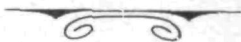


489 M

L

V R T E C.



Časopis s podobami
za slovensko mladino.



Uredil
ANTON KRŽIČ.

Sedemintrideseti tečaj 1907.

V Ljubljani.

Založilo društvo „Pripravniški dom“.

Natisnila Katoliška tiskarna.

VII 28157 b, f

Pridržujejo se vse pravice do sestavkov, priobčenih v „Vrtcu“.

KAZALO.

Pesmi.

	Stran		Stran
V zimski noči	1	Žalost <i>Pesni</i>	158
Deci	1	Bogastvo in zadovoljnost	161
Sveti trije kralji	8	Lastovici	161
V domačiji	14	Jeseni	174
Starčkova pesem	17	Ptičkam v slovo	174
Nas pa ne doseže	17	Boj med brati	175
V zimi	23	Vetrič jesenski	175
Nezgođa. (Slika)	24	Popotne tožbe:	
To je bilo	30	I. Uvod. — II. Slovo. — III. Oblak	177
Po pomlad	33	IV. Potoček. — V. Na jezeru. —	
Uteha	33	VI. Pred križem. — VII. Moj pot	178
V veselji zimi	46	V sveti raj	178
V saneh	46	Oj v poljani	189
Velikonočno cvetje	49	Gozd v božični noči	193
Pridi, o vesna	62	Cvetka	201
Selivkam v pozdrav	62	Božične sanje. (Slika)	205
Sveti Jurij	62	Sveta noč	206
Majnik	65		
Pomladnji cvet in vonj:			
Škrjančkova pesen — Pomladi v po-			
zdrav. — Pomladnja radost. — Pojo,	68		
pojo škrjančki			
Pomladnje jutro. — Pomladnjemu soln-			
cu. — V solnični dan — Pomlad-	69		
nja budnica			
Vse se veseli v pomladi. — Studenec.			
— Jelka — Veselje. — V zeleno	70		
plan			
Nova pomlad. — Vzbujaajo se le spo-			
mini — Ko pride maj v deželo. —	71		
Prvi roj			
Naš ded — Pod drevjem	74		
V mladosti. — Vesela novica. Starč-			
kova slutnja. — V rožni pomladi. —	75		
Bolnik v pomladi. — Mlada leta. —			
Ptička. — Utrgan cvet	76		
Njiva	86		
Pri vodnjaku. (Slika)	86		
Na rodni tleh	97		
V nebó. (Slika)	103		
Tri so vrbe šepetale	113		
Poletna slika	120		
Da sem jablana	120		
Pesem mladeži. (Slika)	121		
Trije škrjančki	127		
Boj oblakov	129		
Kazen. (Slika)	137		
Na potu	142		
Zašumeli so topoli	145		
Ti gozd zeleni	145		
Zatoni, solnce	158		
		Povesti, pripovedke, popisi,	
		prilike in basni.	
		Sveti večer	2
		Stari lovec	5
		Med gorami	10, 18, 34
		Kako se je godilo lisici, zajcu in mački	
		v vojnem taboru	25
		Pol za smeh, pol zares. (Iz torbe o. Ivana	
		Svetokriškega):	
		1. Taletes. — 2. Iznenaden tat	28
		3. Burlamacchi	29
		4. Skopuh. 5. Trmasta žena	45
		6. Kako se je godilo Ciceronovemu	
		sinu	46
		7. Narobe žena. — 8. Gospod in kuhar.	60
		9. Kaznovani skopuh — 10. Hvaležni	
		plemič	61
		11. Človek kaže v mladosti, kaj bo v	
		starosti	88
		12. Kdor drugemu jamo koplje, sam	
		vanjo pade	126
		13. Stoj, jenjaj, da ne oskruniš podobel!	143
		14. In duša?	143
		15. Ne laži, ne pričaj po krivem	157
		16. Moli in delaj	157
		17. Najsrečnejši	158
		18. Zakaj so svetniki v belih haljah	172
		19. Volja božja	173
		20. Troje srečnih povablencev	190
		21. Od psa se učite	191
		V kateri roki je oreh? (Slika)	38

	Stran		Stran
Vlak	43	Berač	63
Ob vodi. (Slika)	58	Beseda	96, 111 127
Pogreb mrtve rože	66	Bezeg. — Bič. — Biser	144
Blago srce:		Blago	160
1. Ob sklepu šolskega leta	80	Blagoslov. — Blato	176
2. Denarja ni!	98	Blazina	192
3. Janko gre v šolo	114		
4. Zakaj niste poslali	130	Zabavne in kratkočasne reči.	
5. Koprivar je vzel	146	Naloge	16 192
6. Kaj sem storil	62	Uganke	16, 64, 96 160
7. „On je naš bližnji!“	179	Biser	48
8. „Ti si kriv!“	181	Rebus	96
9. Roko na srce	194	Računska naloga	112 178
10. Pred sodnikom	196		
11. Dvojna rešitev	198	Novi listi in knjige.	
Albertina	84	Družbe sv. Mohorja knjige	192
Gradič na trati	106 118	Kosi Anton: Venček triglasnih narodnih pesmi za šolo in dom	192
Dan veselja	122	Tul Ivan: Ples	192
V bolnici	133		
Zajček Jožko	137	Slike.	
O jagnje, ti belo jagnje!	151 165	Zadnji trenutki starega leta	3
Izgubljeni Jurček	170	Koledniki	9
V katakombe. (Slika)	187	V snegu	24
		V kateri roki imam oreh?	40 - 41
Igra.		Zgovorne perice	59
Sanjavi Janko	89	Pomladnje cvetje	72 - 73
		Pri vodnjaku	87
Koristna zabava.		Angel peva otroku	104 - 105
VII. Težišče	15, 30, 47 62	Mladi vojaki	121
VIII. Zveznost in sprijemljivost	95	Bukov meč	136
IX. Zmaj	159	V sirotišnici	152 - 153
X. Labirint	206	Čudežno pomnoženi ribji lov	169
		Katakombe	184 - 185
Modrost v pregovorih, domačih in tujih.		Božične sanje	205
Bahač	32	Koristna zabava 15, 31, 47, 63, 95, 159 - 206	
Barva. Bergele	48		





Časopis s podobami za slovensko mladino.

S prilogo „Angelček“.

Štev. 1.

V Ljubljani, dne 1. januarja 1907.

Leto XXXVII.

V zimski noči.

Zimska noč... Kot lepa misel
pada snežec na zemljo...
V taki noči k moji duši
v vas spomini priplujó.

Duša jim odpira duri
radostnih žarečih lic:
— dobrodošli znanci moji,
ali veste kaj pravljic? —

In spomini tiho tajno,
kot bi pravili skrivnost,
govorijo mi o koči.
kjer preživel sem mladost.

Ko pa sprhne drug za drugim,
bol mi leže na srce —
neutešna hrepenenja
v svetlih solzah zaiskre...

Rastko Staroselski.

Deci.

Le veséli, deca draga,
se mladostnih dni,
oj, saj kratko, kratko dobo
človek mlad živi...

Leto gre za letom v večnost
in za dnevom gine dan,
starost čez mladostne cvete
skoraj zgrne prt teman.

Le spomini dni mladostnih
v duši nas ne zapusté,
le spomini dni mladostnih
stara leta nam sladé.

In tedaj želimo zopet
zlata leta si nazaj,
pa nikdar se ne povrne
v srca nam mladostni raj.

Oj, zato veséli, deca,
se mladostnih dni!
Vedi: enkrat le v življenju
zlata nam mladost žari!...

Zvonimir.

Sveti večer.



Na zahodni strani sanatorija se je uprlo popoldansko solnce ob zidovje in je prožilo svoje prijetne, dasi ne preveč tople žarke skozi okna v posamezne bolniške sobe. Lahen veter je vel sem od juga; po ulicah se je čutila vlažnost. Iz bližnje reke se je jela dvigati komaj vidna megla. Vreme je bilo nenavadno milo, dasi so stali božični prazniki pred durmi. Od severa so gledali v bolniške sobe vrhovi gora, pokriti s sneženo odejo, in zdelo se je, kot da gledajo prezirljivo na dolino, ki je pod njimi še prosta snega.

V eni bolniških sob je ležal bolnik. Upadlo lice, vele roke in mršavi lasje so kazali, da je hudo trpel; a sedaj že čuti v sebi toliko moči, da se lahko dvigne pokoncu. Pri njegovem vzglavju majhna mizica, in na njej precej stekleničic z zdravili. Nad posteljo na steni križec; nanj se je bolnik danes že večkrat ozrl.

Spet se je sklonil pokoncu... „O ti ljubo solnce“, dé sam sebi, „kako lepi so tvoji žarki, a ne morem jih čutiti; ti vstajaš, nagibaš se in zaideš; toda mojemu življenju ni podoben en tvoj dan... Rodil sem se, postajam zrelejši in umrem...“ Zagnal ga je kašelj, in nagnil se je spet nazaj na posteljo. Prijel je za gumb in pozvonil

Tiho, neslišno je stopila v sobo usmiljenka in se bližala njegovi postelji.

„Prosim, častita sestra, postavite mi stol k oknu, vstal bom, da se navzajem solnčne krasote in da pogledam tja gor na snežne vrhove.“

„Slabi ste, bojim se...“

„Dovolj krepkega se že čutim; če bo treba, vas pokličem.“

Postavila je naslonjač k oknu, ogrnila ga s toplo volneno suknjo in mu pomagala k oknu. Vsedel se je in prekrizal roke na prsih. Usmiljenka je poravnala nekoliko posteljo in odšla.

Zagledal se je vun v prosto naravo, pogled mu je švignil po ravnem polju do belih snežnikov in še dalje čez nje. Zdelo se mu je, da vidi domače kraje. Misli so se mu ustavile pri hiši, ki stoji pošosna ob glavni cesti. Za hišo je vrt s sadnim drevjem, po njem hodi njegov oče in poravnava z grabljami, kjer je kak krtinovec. Mati sedi v hiši in šiva. Pogled ji uhaja večkrat na cesto. Misli, da prihaja sin, ki ga ni videla že dolga leta. Cesta je prazna, in sin se ne vrača, ampak sedi pri oknu, bolan v daljnem mestu... Razgrnilo se je pred njim vse njegovo življenje. Slika za sliko se je zvrstila, vse do današnjega dne. Spominjal se je svojih veselih dijaških let; spomnil se je na veliko mesto in svoje visokošolske študije, postal je doktor prava... Zdelo se mu je, da sedi pri mizi; pred njim leže odprte knjige, zvezki in pisma, in on rešuje tožbe. Denar se kopiči v njegovi omari. Med delom pa se krade k njemu slika njegove matere. Ali ni želela, da vidi vsa srečna svojega sina pred oltarjem Gospodovim? A njeni upi so se razpršili. Žalostna je bila; ni hotel niti sebi niti meni dobro... Šel je v veliko mesto, pozabil na domače, pozabil morda tudi na Boga, pozabil na vse. Sedaj se jih spominja, spominja se jih tako živo.

Zapustil bi to dolgočasno bolniško sobo, dvignil bi se liki lahkokrila ptica in poletel tja domov v naročje svojcem, v naročje materino . . .

Ozrl se je proti postelji; zagledal je spet nad njo križ. Na njem visi pribito naše odrešenje. In on . . . pozabil je nanje, hodil je druga pota,



Zadnji trenutki starega leta.

kakor uči ta, ki so ga pribili. A glej, zdi se mu, da ga vabi s križa k sebi tako ljubeznivo, tako očetovsko: „Sin, vrni se . . .“

In vrača se. Zdrknil je davi nehote na kolena, iz oči pa sta mu kanili dve grenki solzi.

Zmračilo se je . . . Iz bližnje cerkve so se oglasili zvonovi, in njihovo zvonenje je donelo kot lepo ubrana pesem v tihi večerni mrak. Bolnik se

je dvignil, slekel površnjo suknjo in legel v posteljo. Pri vratih se je pojavila spet neslišno usmiljenka in je prižgala luč. Šla je k bolniku.

„Se počutite slabo, ker ste sedeli pri oknu?“

„Nikakor, častita sestra, zdravje se mi vrača.“

„Hvala Bogu.“

„Res, hvala Bogu“, vzdihne bolnik globoko, „na Boga sem tako pozabil. Pa čemu pojo zvonovi nočoj tako veselo in veličastno?“

„Sveti večer je.“

„Sveti večer . . . ?“

„Dovolite gospod, da prinesem k vam v sobo jaslice?“

„Prosim.“

Odhitela je iz sobe in se vrnila čez kratko z majhnimi, lično napravljenimi jaslicami. Postavila jih je na mizo in prižgala pred njimi svetilko. Mislila je oditi, a zadržal jo je.

„Prosim, častita sestra, berite mi kaj nočoj; čudno mi je pri srcu.“

„Iz srca rada, gospod.“ Spoznala je usmiljenka, kaj se godi v njegovem srcu, kak boj bije njegova duša, in to dušo je hotela dvigniti. Šla je v knjižnico, vzela življenje svetnikov in zgodbe sv. pisma in prihitela nazaj. Pristavila je stol k nogam njegove postelje in jela čitati o rojstvu Zveličarjevem . . . „Slava Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji . . .“

Ta pesem, ki so jo peli angeli ob rojstvu Gospodovem v višavah nad Betlehemom, je zadela mladeničevo dušo. Usmiljenka je čitala zgodbo do konca, a njemu je šumelo, kakor bi slišal v daljavi: „Slava Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji . . .“

„Gospod je prinesel mir, ki ga svet ne more dati,“ mislil je, „a jaz sem zapravil ta mir. Prosim te, Gospod, vrni mi ga.“

Usmiljenka je čitala še iz življenja svetnikov o sv. Frančišku. Poslušal je zgodbo, kako je on prvi napravil jaslice, a duševni in telesni napor današnjega dne so ga utrudili, da je nehote zatisnil oči, pa usta so mu v polusnu šepetala: „Prinesel si mir!“

Srce usmiljenke je bilo veselo, ko je videla to izpremembo v bolnikovi duši; ostavila je spet tiho sobo.

Prebudil se je . . . Iz sanatorijske kapele je zaslišal ubrano petje usmiljenk pri polnočnici:

„Angelsko petje se čuje v nižavi,
glorija, slava Bogu se glasi . . .“

Njegove misli so se naslajale na lepi božični pesmi, dokler ni utihnili. Zazibal je spet v sladko spanje.

* * *

Novega leta dan je klečal zdrav v kapeli pred jaslicami, in njegove misli so se pogovarjale z Bogom. Sklep je bil v njem trden. Dvignil se je in zapustil svetišče, zapustil tudi sanatorij in se posvetil Bogu.

L. M. Turinov.



Stari lovec.



red nekaj leti se je naselil v naši vasi star mož. Ljudje so mu rekli lovec ker je pravil, da je bil nekdanj res lovec.

Hodil je od hiše do hiše; tu in tam malo posedel, in če mu je kdo ponudil mal dar, se ga ni branil, ampak rad ga je vzel. Vendar prositi ni imel navade.

Govoril je sploh malo in še do tega si ga težko pripravil. Odkod je prišel, ni sploh nihče vedel. Kadar ga je kdo vprašal po njegovih razmerah, je nagubančil čelo, zamrmral in brzo odšel. Ljudem se je to čudno zdelo in začeli so marsikaj ugibati o njem.

Dokler je bilo poletje, se mu je že še godilo. Hrane je dobil pri ljudeh, nekaj obleke tudi, spal je pa največ kar v gozdu.

A ko je nastopila jesen in zima, je bila druga. Primoran je bil prositi po hišah, naj ga vzamejo pod streho. A skoro povsod so mu nasvetovali, naj gre k sosedu. Obhodil je skoro vso vas, a brez uspeha.

Slednjič gre še k grajskemu lovcu. In glej! Kjer se je najmanj nadejal, je dobil gostoljubno streho.

Grajski lovec in njegova žena, oba že precej priletna, sta ga prijazno sprejela, pa s pogojem, da jima bo pasel čez leto kravico. Bila sta namreč brez otrok; poleg svoje hiše sta imela nekaj polja in kravico, katera ju je živila.

In lovec Blaž, tako mu je bilo namreč ime, je rad pasel kravico grajskega lovca in njegove žene.

Bil je zadovoljen s svojim poslom. Ves dan je presedel na travniku, pušil iz pipice in pazil na kravo. Kmalu smo se ga privadili tudi mi otroci. Začeli smo hoditi k nemu na pašo, on pa nam je pripovedoval pravljice o strahovih, zmajih in drugih strašnih rečeh.

Postajal je vedno prijaznejši in zgovornejši. Tudi ljudje so se ga počasi privadili. Samo tega ni hotel nikomur povedati, kje je doma in zakaj je prišel v našo vas.

Jesen je že jemala slovo. Drevje je izgubljalo listje, in trava se je jela sušiti, ker je bila vsako jutro slana.

Tudi služba pastirjev je nehala za to leto. Gotovo ni bil tega nihče bolj vesel kot pastir in lovec Blaž. Zdaj je bil spet prost in je lahko hodil s svojim gospodarjem, grajskim lovcom, po gozdih. In to ga je tudi neizrečeno veselilo. Videlo se mu je, da je vajej lovskega življenja.

Zvečer je prišel Blaž večkrat v vas; najrajši seveda k „Matičku“, kjer so se zbirali starčki, da so kako pametno uganili. Veselje jih je bilo poslušati. Mi bosopeti srajčniki smo se splazili za peč in na uho vlekli pomenke.

Najbolj smo se vselej veselili Blaža. Zakaj kot lovec je doživel mnogo zanimivega.

„No, striček Blaž, nocoj se pa še nas usmilite, pa nam kaj povejte“, se oglasi Matijčev Tonče izza peči, ko stopi Blaž v sobo. „Saj res, saj

res!“ se oglasimo vsi. „Veste, tisto povejte, kako ste meevede lovili“, oglasijo se zopet Tonče.

Blaž pa je sedel k peči, malo povlekel iz kratke pipice in začel: „No, ker vam zadnjič nisem utegnil povedati, kako sem medvede lovil, vam bom pa nocoj. To je bilo tako-le: Takrat, ko sem bil jaz še lovec daleč tam v gorah, je bilo po naših gozdih še precej medvedov, dasiravno so jih lovci strastno preganjali. Takrat sem bil lovec pri nekem graščaku. Grad je stal precej visoko na hribu; pod gradom se je razprostirala vas, za njim pa prostrane gošče, še bolj proti vrhu pa planine, kjer so pasli pastirji svoje črede.

Nekega dne gresta dva kmeta napravljat drva v goro. Proti poldnevu prisopihata vsa prestrašena v vas. Ljudje ju sprašujejo, kaj jima je; a bila sta tako prestrašena, da sta jim komaj dopovedala, kaj sta videla. „Vsi svetniki nam pomagajte! Štirje medvedi so naju podili!“

Ljudje so pa novico nesli graščaku, in takoj drugi dan smo šli st kat za medvedi.

Zgodaj zjutraj sta nam šla kmeta kazat kraj, kjer sta videla medvede. In kmalu smo se razšli po gozdu. Iskali smo in iskali, psi so gonili, javkali, a o medvedih ni bilo ne duha ne sluha. Tako je prešel dan, in na večer smo šli prazni domov. Mislili smo že, da sta nas kmeta pošteno nalagala.

Nekega dne pa spet lazim po gozdu, krenem na mahovito skalo ter zrem v dolino. Kar zagledam pod seboj medvedko, ki se je igrala z dvema mladičema. Dasiravno nisem zajčje naravi, vendar sem se tako prestrašil, da bi bil kmalu puško vrgel v grmovje in zbežal domov. A vendar nisem! Pogum velja, sem si mislil. A vendar treba prej vse preudariti. Da bi streljal, se mi je zdelo prenevarno. Hitro mi pride na misel zvijača. Odkrušim torej precej veliko skalo in jo zavalim po bregu. Zver se vsa besna zakadi za njo. Ta trenotek pa porabim jaz. Brzo splezam po mladiča ter zbežim ž njima po gošči. Bil sem tako prestrašen, da sem se ves tresel. Ko pridem blizu gradu, zaslišim divje tuljenje medvedke. Ta glas me je tako pretresel, da sem komaj pribežal v grad.

Tu sem še-le zapazil, da nimam puške. Graščak je bil tako vesel, ko je videl dva mlada medveda, da mi je takoj povišal plačo.

Ves teden smo še slišali tuljenje medvedke, a na muho nam ni prišla. Puško sem našel takoj drugi dan. Pustil sem jo na mestu, kjer sem ujel mladiča. Medvedka je takoj utihnila; preselila se je gotovo drugam.“

Tako nam je pripovedoval lovec, mi smo se pa čudili njegovim hrobrosti. Medved je le medved.

* * *

Tako je minila zima in prišla vesela pomlad. Zopet je moral voditi lovec kravico na pašo. Dolgčas mu je bilo samemu na paši.

Nekega dne ga je začel tresti mraz in ostal je doma. Moral je leči. Začelo se mu je tudi mešati. Vedno slabši je postajal. Ko se mu vrne zavest, pokličejo gospoda župnika, da ga spravijo z Bogom.

Na večer, ko pride grajski lovec domov, ga pokliče bolnik k sebi, zelo slab je že bil, a vendar čuti še toliko moči, da sede. Potem pa začne govoriti: „Predno se ločim s tega sveta, dragi moj dobrotnik, bi rad vsaj enemu povedal to, kar mi je toliko časa na srcu. Toda prosim te, ne pripoveduj tega ljudem, sicer ne bom šel mirno s tega sveta. Vidiš“, nadaljuje s hripavim glasom, „ravno v tej hiši, kjer sedaj umiram, sem se rodil. Moj oče, Bog jim daj večni mir in pokoj, so bili grajski lovec, kot ti. Ko izpolnim šestnajsto leto, mi umrjo oče. Bila sva torej z materjo sama. Kaj sva hotela sedaj? K sreči je bil grajšček tako dober, da me je vzel za gozdnega čuvaja. S tem sem si toliko prislužil, da sva mogla z materjo shajati.

Ta koča je bila takrat še graščinska last. Stanovala sva v njej midva z materjo in — tvoji starši. Takrat si bil ti star komaj leto dni. Tvoj oče je bil gozdni čuvaj, kakor jaz.

Graščak, ki je bil jako strog, nama je zapovedal, da ne smeva nikomur pustiti, da bi pobiral drva. Ljudje takrat še niso imeli prida gozdov; zato so zlasti revni hodili večkrat pobirat suhljad.

Meni so se revni ljudje v srce smilili. Če sem videl koga, da pobira suhljad, ga nisem nikdar naznanil.

Ves drugačen je bil tvoj oče. Niti vejice ni pustil nikomur pobrati. Ne vem, je-li tako natanko izpolnjeval graščakovo zapoved, ali je morebiti sovražil ljudi.

Večkrat me je opomnil, naj strožje pazim na ljudi. A jaz ga nisem poslušal. Nekega dne sva se nekaj sprla, in takoj me je šel zatožit graščaku. Bil sem odslovljen.

Tedaj sem bil brez službe. Služit sem šel v vas za — pastirja. Kmalu potem mi umrjo mati. Bil sem čisto osamljen na svetu. A naveličal sem se tudi pastirske službe. Šel sem po svetu. Dokaj časa sem bil lovec pri nekem graščaku visoko v gorah.

Na stara leta sem moral prosjačiti. Ko sem že menil, da se mi bliža zadnji dan, sem prišel še enkrat semkaj v domačo vas, kjer sem preživel najsrečnejše dneve svoje mladosti. Gnala me je sem radovednost, ali še živi vaša rodbina.

Predno se pa ločim od tod, se ti še enkrat zahvalim za dobrote, ki si mi jih skazal.

Starec je spet legel. Grajski lovec mu ganjen poda roko in pravi: „Če so ti moj oče zagrenili mladost, odpusti jim, prosim te!“ — „Odpuščam, z Bogom, moli zame . . .“ To so bile zadnje besede lovca Blaža. Nato je mirno v Gospodu zaspal.

Drugo jutro je vedela vsa vas, da je umrl lovec Blaž. Ljudje so ga hodili trumoma kropit in mu želeli večni pokoj, katerega ni našel v tej solzni dolini.



Sveti trije kralji.

obro jutro oče, mati,
dobro jutro Bog vam daj!
Prišli k vam smo trije kralji,
kakor k Jezusčku nekdej.

Iz dežele daljne, tuje,
peljal jih je zvezde svit:
Z zvezdo v rokah hišo vašo
mi smo prišli počastit.

Zvedeli od dedka včeraj
smo povest tako lepo,
kakršne še nikdar naše
ni poslušalo uho:

„V daljnem mestu Betlehem
hlev ubog stoji;
v revnih, mrzlih jaslicah
Detece leži.

Dete božje, Rešenik
celega sveta,
gorke nima posteljce,
da bi grela Ga.

Le Marija z Jožefom
tam pri Njem kleči,
z angelci pastircev zbor
k Njemu prihiti.

A na nebu svetlih zvezd
čaroben lesket;
take kot nad hlevcem je
ni še videl svet.

Zvezdica prikazala
se je Kraljem trem,
ki odšli so na ukaz
Božji v Betlehem.

V zlatu in škrlatu vsi
Kralji bili so,
kakor solnce plašči se
jim svetili so.

Prišli so pred Detece,
padli na obraz,
zahvalili Bogu se
za rešitve čas.

Dali so kadila Mu,
mire in zlata,
Njemu, ki odrešil
vsa ljudstva je sveta.“ —

To nam pravil naš je dedek,
mi pa smo odšli na pot;
reveži smo, trije bratci,
kakor bil je naš Gospod.

Trije kralji so imeli
svetle krone iz zlata;
naše pa so iz papirja,
ki se nič ne lesketa.

Nam konjiček je ta psiček
in zlató — radost srca;
vendar radi bi imeli
še kaj drugega blaga.

Hruške, jabolka in slive
nam gredó posebno v slast;
za darila pesem lepo
vam zapojemo na čast.

Taras Vasiljev.





Koledniki.

Med gorami.

Pověst dveh sirot. — Spisal Ivan Česnik.



Ne mislite, da bo vesela ta povest. V življenju se menjuje trpljenje in radost; danes se nam smehlja solnce in sije razposajeno v našo sobo; jutri že preprežejo sivi oblaki nebesni obok. In oblačnih je nad solzno dolino vedno več kot solčnih dni. Pripovedoval vam bom, kako se je ojačil med gorami razposajeni Janko; kako je njegova duša zahrepenela po velikem in lepem. Kanila vam bo morda solza iz oči, ko boste videli, kako je hirala sirota Minka, kako je hrepenela po materi in umirala. Veselje naj vam pa vendar zaigra v srcu! Janko in Minka sta rastla in dozorela, eden v plemenitosti za človeštvo, druga v popolnosti za nebesa; obema pa so se dvignila krila in moč se je naselila v telesu in duši. Zdaj pa čujte, kako je bilo . . .

I.

Krasno jutro se je porodilo. Bingljale in cingljale so drobne rosne kapljice na gozdnih drevesih; lahen piš je zavel, sklonile so se veje, zašumele, in na voljno travo so se stresali svetli kristali. Daleč doli v dolini so se dvigale lahne meglice in urno plavale po čistem zraku v sveže jutro.

Janko je pasel drobnico kraj gozda; sedel je na visoki skali. Zvonci so se oglašali med grmovjem in so odmevali po planini,* krave in junice so mirno pulile travo in z dolgimi repi odganjale nadležne muhe.

Zagledal se je Janko v dolino, ki je ležala pred njim kot zrcalo, da se ogleduje v njem jasno nebo. Opazoval je lepoto in se ji je čudil. Nikoli še ni videl kaj takega. Širila se je dolina od vzhoda proti zahodu, zelena, ravna dolina. Valovilo je žito po njivah, kot bi se zibali drobni valčki v jezeru in pljuskali ob bregove; sanjali so ponosni jagnjedi ob belih, kačastih cestah; z njihovimi listi se je poigraval veter. Pokukalo je tisti hip solnce izza gorâ z nagajivim obrazom, in zaplesali so svileni prameni v rdečkastro-rumeni barvi po zlatih jabolkah visokih zvonikov, zaplesali so po nizkih strehah, plodonosnih vinogradih, po skupinah srebrolistih brez tam ob globoki reki, ki se je vila med livadami dalje, vsa obdana od cvetja in zelenja.

Janko se je spomnil, da je zakraljeval po dolini maj, zato je izpreletela radost vso naravo, zato so odpirale cvetke svoje kelihe, iz katerih so pile bučele strd; zato so metuljčki sedali na cvetne čaše in se gugali na njih, da se je zdelo: veter veje in maje cvetove.

Zakukala je kukavica v gozdu. Janko se je ozrl in je poslušal glasove. Štel je in doštel dvanajst. A bil je mlad; komaj deseto leto je dopolnil. Zato ni verjel kukavičinim glasovom. Morda bi ji bil verjel sivolasi starček, ki si želi še dolgega, mirnega življenja. Spomnila pa je kukavica pastirčka smrti, in začel je misliti na očeta, ki so ga pokopali pred tremi dnevi tam v daljnem mestu.

Črevljar je bil njegov oče. Tudi Janka je hotel izučiti za ta stan. A fantu ni dišalo to delo. Klatil se je rajši po mestnih ulicah ali je pa hodil tje za mesto in se podil po travnikih s tovariši.

Včasih so sedeli v travi kraj reke in gledali temnozeleno valove, sence krivih vrb, topolov in gabrov, ki so se dolgočasili ob leni vodi. Pogovarjali so se imenitne stvari: o svoji usodi, o starših, o bodočnosti. Ta je želel biti minister, oni kralj, tretji turški sultan. Vse je pa prekosil Janko. Želel je biti ruski car, ki bi si podjarmil ves svet. Izmislili so si marsikaj mladi junaki in so hiteli čez polje. Visela so po jablanah zrela jabolka. Natrgal si jih je minister, kralj, turški sultan in ruski car — polne žepe.

Zvečer je prišel Janko domov. Očeta ni bilo nikjer. Odšel je v gostilno in se napil žganja. Razgrajal je in kraljeval potepuhom do jutra. In zgodilo se je, da je večkrat prespal noč in dan v mestnem zaporu. Janko je bil lačen in je začel izmikati, kar mu je prišlo pod roke. Prodajal včasih očetovo orodje na starini, da si kupi kruha za izkupljeni denar.

Spomnil se je večkrat, kaj je obljubil materi na smrtni postelji.

Dobro mu je znano, kako je tedaj bilo. Mati je ležala v zadnjih vzdihih v zatohli izbi. Očeta ni bilo doma. Popival je nekje.

„Sama jetika te je. Umri že enkrat! Saj vidiš, kako je!“

Žena se je obrnila v zid in je jokala. Črevljar Blažon se je pa v svoji pijanosti nagnil prav k njenemu obrazu in vpil:

„Čas je, veš. Tri mesece že ležiš in sama kost in koža te je.“

„Tone, pusti me! Lepo te prosim, pusti me!“ je ob takih prilikah vzdihnila mati in zamižala.

Približala se ji je vendar zadnja ura. Mati se je nekoč vzravnala z vsemi močmi kvišku, poljubila Janka na čelo in rekla s slovesnim glasom:

„Janko, obljubi mi, da boš pošten; da ne boš tak, kakršen je oče, obljubi mi, da ne boš kradel. Če boš kradel, boš zaprt, kot je bil oče. Obljubi mi, da ne boš pil in prodajal svoje duše za pijačo!“

Janko je pokleknil poleg postelje, jokal in jecal: „Obljubljam, mati“. Majhen je bil še takrat, toda umel je pomen besedi, in zastudil se mu je tisti hip oče.

Ozrl se je čez trenutek v materino obličje. Bilo je mirno in hladno; z izrazom trpkih bolečin se je ločila mati.

Prvič je videl tedaj smrt, in obšla ga je groza in strah, da je pobegnil iz sobe.

Spomnil se je, kolikokrat se je pregrešil zoper svojo obljubo, ki jo je storil v tako slovesnem trenutku svoji materi. In vselej mu je bilo tesno v duši. Lezel je vedno bolj v grešnost, a vstati ni mogel ali ni hotel. Polagoma je začel — resnica je! — tudi piti. Oče je nosil domov žganje in mu ga je ponujal. Prvič mu je bilo zoperno, a polagoma se ga je privadil in se začel zastrupljati z njim.

Očeta se je lotila sušica. Od takrat je še bolj pil. Nekega dne so ga spravili v bolnišnico, kjer je kmalu umrl. Za Janka je pa skrbela tiste dni materina sestra, teta Vika.

Bila je tedaj pomlad, ko je umrl oče. In prišel je z gorâ stric Janez v nerodnih črevljih in v debelih hlačah. Na pogreb je prišel in je jokal za bratom, ki je brez sile šel v mesto, padal v lužo in utonil. Videl je Janko stričeve solze in je začel jokati tudi sam, dasi ni maral za očeta, ker ga je preveč pretepal.

„Zdaj pa greš z menoj, fant!“ je rekel stric Janez po pogrebu in je pobožal fantiča po licu.

Slušal je Janko, zapustil mesto, druge, teto Viko in vse, kar mu je bilo ondi ljubo. Zdaj mu je nekaterokrat dolgčas po tistem lepem tam v mestu.

Pogledal je Janko drobnico, ki se je pasla mirno po ravnini. Zvonci so bingljali in odmevali po gozdu. Pogledal je po dolini in proti nebu, kjer sta plula od vzhoda sem dva koprenasta oblaka, in hipno mu je vstala v duši velika misel, obsegla vse njegovo bistvo in vzkipela kvišku. Kako je lep in velik oni, ki je dal cvetje in zelenje naravi?!

V gozdu je pela kukavica med šelestečimi vejami in spremljala tisočere glasove vesele pesmi, ki je donela na uho pastirju Janku. Vabila ga tista blagodneča pesem in ni se mogel odoleti. Pustil je živino in je šel.

Ob visokem gabru se je ustavil in je uprl svoje oči v vrh. Pel je ondi kos in se oziral naokrog. Zagledal je Janko gnezdo, in takoj mu je vstala hudobna misei, da bi splezal na drevo in bi ukral jajčka.

Čakal je trenutka, da odleti kos. Ko je prišel tisti hip, je vrgel Janko šibo na tla in je hitel kot veverica v vrh. Tri drobna pisana jajčka je zagledal v gnezdecu. Zadovoljil se pa ni samo z njimi; ukral je tudi gnezdo.

Prikorakal je prav tedaj po stezi gozdni čuvaj Marko s puško na rami. Tihotapsko je stopil za visoko smreko in je zavpil nad dečkom prav, ko je priplezal z gabra. Odmevalo je daleč po gozdnih dolinah:

„Potepin, čigav si?“

Janko se je stresel po vsem životu, da so mu padla jajčka z gnezdom vred na tla. Ozrl se je in je hotel zbežati. Zagledal je pred smreko kosmatega lovca.

„Stoj, potepin!“

Janko je obstal kot okamenel. Čuvaj je pristopil prav tik njega in ga je pograbil za ušesa.

„Še enkrat mi poizkusi krasti jajčka! Čigav si?“

„Blažonov. Pustite me, prosim vas.“

„Pojdi, nepridiprav! Blažon je tvoj stric. Le počakaj, povem mu. Ušesa ti navije, da boš pomnil.“

Janko je zbežal in se je jezil vso pot na Marka, ki ga je tako ostrašil in mu izkazil veselje.

Bežal je in ni zapazil, da se ne vrača po pravi poti. Prišel je v globino gozda na zeleno ravnico. Tam blizu je stala na križpotju kapelica. Solnce je sijalo na kapelico, in deklica dvanajstih let je klečala pred njo. Doli v majhni dolinici so pa bingljali zvonci krav in junčkov.

„Stopim k nji in jo vprašam“, si je mislil Janko.

Potrkal je deklico po rami, da se je ozrla. Bleda je bila, in bolesten izraz ji je sijal v očeh.

„Kaj pa bi rad, fantič?“

„Pot sem izgrešil in ne vem, kod bi prišel prav.“

„Kam bi rad?“

„Pasel sem, pa sem stopil malo v gozd.“

„Čigav si?“

„Blažonov.“

„Kje si pasel?“

„Tam kraj gozda.“

Pokazala mu je smer, v kateri dospe do cilja.

„Žejen sem. Ali veš za vodo?“

Peljala ga je k potoku, da se je napil. Hotel je oditi, a deklica ga je pridržala in ga vprašala:

„Kako to, da si prišel k Blažonu.“

„Oče mi je umrl in mati tudi; stric Janez me je vzela k sebi.“

„Kako ti je ime?“

„Janko. Čigava si pa ti?“

„Pastirica sem pri gozdnem čuvaju. Tudi meni sta umrla oče in mati.“
Dve solzi sta se ji potočili po licu, ko se je zmisliła svojih staršev.

„Ne joči brez potrebe! Ali se ti slabo godi pri gozdarju?“

„Čuvaj je strog in oduren. Srce ima pa dobro.“

„Srce — praviš — ima dobro? Ravnokar mi je ta zlomek navihal ušesa, da me še zdaj bolé.“

„Zakaj kolneš, Janko?“

„Jezen sem?“

„To ni prav, žališ Boga. Poznala sem berača, ki je ob smrtni uri preklinjal vse, kar je sveto. In groza me je bila pred njim. Še zdaj ga včasih vidim v temnih nočeh. Strah me je v takih trenutkih.“

„Kako ti je ime?“

„Minka.“

„Minka? Malo te razumem, kar me učiš. Zrastel sem kot divjak.“

„Lepo priden bodi, pa ti še veliko povem, kar te bo radostilo.“

„Minka, ali tu moliš?“

„Pasem in molim. Dolgega časa ne trpim. Zato molim. Veš, Janko, za koga molim? Za svojo mater in za očeta. Ali ti kaj moliš za mater in očeta, ki sta ti umrla.“

„Minka, nič ne molim. Saj ne znam skoraj moliti. Za očeta ne bom molil nikoli. Ni bil dober.“

„Ne govori tako, Janko!“

„Moram iti, Minka.“

„Priden bodi!“

Stekel je po gozdu v smeri, ki mu jo je pokazala Minka.

Deklica je pa pokleknila pred kipec Matere božje in je molila in misliła. Spomnila se je matere, ki ji je odmrta tako zgodaj v bedi in pomanjkanju;

spomnila se je očeta, ki je imel ob smrtni uri tako grozne oči. Spomnila se je, da je zažgal pred smrtjo svojo hišo in umrl žalostno. Spomnila se je, kako je ihtela nekoč na materinem grobu, in se ji je zazdelo, da je čula glas: „Idi, hčerka, in si poišči drugo mater, ki te ne bo zapustila nikoli!“ Razumela je deklica materine besede, našla je Mater, ki jo tolaži in krepi v samoti.

Prijubila se ji je ta gozdna samota. Tu je vse tako skrivnostno. Tu raste les za zibel in krsto, tu se razgrinjajo pred očmi slike življenja in smrti. Vse zbrsti v toplih pomladnih dneh in klije v cvetje in liste zelene; pevci v črnih, rumenih in pisanih krilih pojo veličastno pesem življenja. Otožna jesen se priklati v gozd. Mrzli vetrovi potegnejo čez vrhove; listje odpade, pevci se poslove in smrt zakraljuje. Vihar pribuči in treščil mogočno, stoletno bukev ob tla, Tam leži — plen trohnobe, smrti.

Zakukala je tisti hip spet kukavica. Minka je vstala in šla gledat po živini.

„Janku preti dušna smrt, moram ga rešiti! Ded ga reši. Poznam ga dobrega starčka, s kučmo na glavi. Poznam starega Blažona, ki je vedno tarnal, da umre brez otrok. Zdaj ga je dobil. Gotovo ga je vesel, da bo po očetovsko skrbel zanj. Sreča za dečka, da je prišel v tako dobre roke.“

(Dalje prih.)



V domačiji.

Rožice po polju
ovenele so,
nove nam po oknih
zacvetele so.

A nad nami širi
mračno se nebo,
tožna skozi megle
solnčno zre oko.

Razjasnilo mračno
bo nebo se spet,
v rožno cvetje kimalu
ves bo svet odet.

Hitro vse na svetu
izpreminja se . . .
Iz turobe radost
spet odgrinja se.

Ko pa v domačijo
pot privede nas,
nam sijala radost
bode večni čas . . .

Osojski.

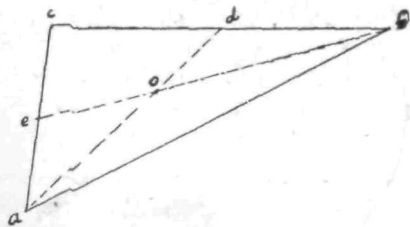


Koristna zabava.

(VII. Težišče.)

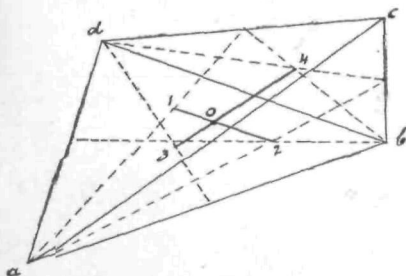
Vsako telo ima svojo težo in samo sebi prepuščeno pade vsled te teže na zemljo. Lahko si mislimo telo sestavljeno iz mnogo majhnih delov; vsak tak del telesa ima svojo težo, ker na vsakega deluje težnost, to je, privlačnost naše zemlje. V vsakem telesu mora torej biti neko središče, neka točka, v kateri se takorekoč vse teže posameznih delov združujejo, kakor da bi delovale vse skupno na istem mestu — kot skupna teža telesa. To točko imenujemo **težišče** (Schwerpunkt).

Naslednje vrstice naj pokažejo, kako najdemo težišče pri raznih telesih. Če pustimo, da kako telo prosto pade, ne vidimo vselej takoj, kje leži v tem telesu težišče. Težišče pa najdemo najlažje, če poizkušamo kako telo podpreti tako, da pride v mirno lego, v ravnotežje. Ako n. pr. iščemo težišče za iz kartona izrezani trikotnik abc (Slika 1), nam je treba le razpoloviti dve stranici n. pr. ac in be . Če središče e in d teh dveh stranic, zvežemo z nasproti ležečima oglama a in b , se ti dve črti sečeta v točki o , v kateri leži hkrati težišče trikotnika. Če podpreš zdaj trikotnik v tej točki, n. pr. z ostro konico svinčnika, pa boš opazil, da ti trikotnik ne bo padel, ampak bo obstal vodoravno v ravnotežju.

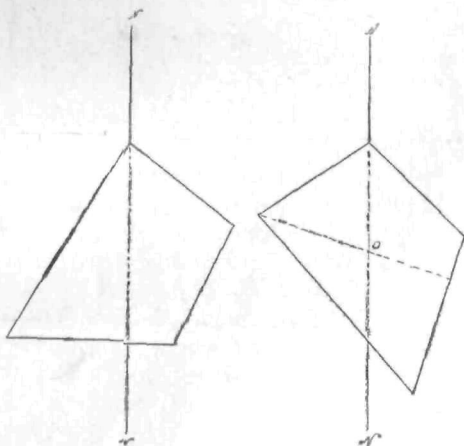


Sl. 1.

Tu ti ni bilo dosti dela, da si našel težišče. Več dela pa je, ako hočeš najti težišče v nepravilnem četverokotniku. (Slika 2) $abcd$. Tu moraš pa z diagonalama razdeliti četverokotnik na dva trikotnika in za vsakega poiskati težišče 1, 2, 3 in 4. Po dvojce in dvojce teh najdenih nasproti si ležečih težišč 1 in 2, 3 in 4 je treba zvezati in kjer se črti sečeta, ondi je težišče nepravilnega četverokotnika. Če v tej točki tak četverokotni karton podpreš, ostane tudi v ravnotežju. Na lažji način, seveda ne tako točno, moreš najti težišče, če obesiš četverokotnik na nit NN, ki je na koncu obtežena, da je navpično napeta (Slika 3), zaporedoma v dveh različnih točkah. Zapomni si, najbolje je, da zarišeš, kje je šla smer niti preko telesa, ko je bilo obešeno v prvi točki, potem jo obesi v drugi točki; kjer bo nit sekala smer, v kateri je bila v prvem slučaju, ondi leži težišče. Če poizkusiš karton obesiti še v tretji točki, boš našel, da pojde smer niti spet skozi najdeno težišče. Sploh velja pravilo: Težišče leži vedno v središču telesa; v pravih telesih v geometričnem središču, v nepravilnih telesih pa v središču mase.



Sl. 2.



Sl. 3.

Poizkusi so ti pokazali, da pride telo v ravnotežje, če si ga podprl v težišču. Iz tega je pa lahko izpoznati, kako velike važnosti da je težišče. Od težišča je namreč vedno odvisen položaj teles. Naša hoja, naše stanje, sploh vse naše telesno gibanje je odvisno od težišča našega telesa.

Če pride to težišče iz prave lege, pa boš takoj izgubil ravnotežje, morda boš celo padel. To mora vedeti telovadec, moraš vedeti, kadar se dršaš na ledu itd. Seveda je v življenju dobro, da se za vsakdanje življenje ni treba šele iz knjig učiti, kako nam je predstavljati lego težišča v raznih položajih našega telesa. Gotovo si že poiskusiš stati na eni nogi. Nevedé in nehoté si tako premaknil svoje telo, da je prišla središčna črta tvojega telesa ravno nad nogo, na kateri si stal. Raznovrstna hoja je odvisna od lege in premikanja težišča. Zibajoča se hoja gosi, kamel i. t. d. ima svoj vzrok v premikanju težišča. Prijetno se je voziti v čolnu po jezeru. Pa naj pride vihar, valovi naj

butajo v čolnič, naj ga spravijo iz ravnotežja, da se preobrne pa je v nevarnosti človeško življenje. — Toda ni treba dosti govoriti o teh in podobnih pojavih. Zdaj, ko veš, kaj je težišče in kakšnega pomena je, boš že sam dalje razmišljal o tem vprašanju. Za danes naj ti le še povem, da se na temelju naravnega zakona o težišču dajo napraviti prav primerni in poučni, pa tudi veseli in šaljivi polzkusi. O tem prihodnjič. J. D.

Naloga.

(Priobčil Internus.)

Ako spretno odbereš in zmešaš $\frac{3}{5}$ popra, $\frac{1}{6}$ rdevke, $\frac{3}{7}$ smodnika in $\frac{1}{8}$ tropotca, napraviš okusno hrano, ki je posebno priljubljena o božičnih praznikih.

Uganka.

Kako je mogoče razdeliti tri jabolka med dva očeta in dva sina tako, da dobi vsak po eno celo jabolko?

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

Vabilo na naročbo.

Zahvaljujoč se vsem blagim mladinoľjubom, ki so v preteklem letu kakorkoli podpirali naš list, jih prosimo, da bi nam ostali sami zvesti, pa še tudi pridobili novih prijateljev in pospeševalcev.

Cena „Vrtcu“ in „Angelčku“ je skupno 5 K 20 h. „Angelček“ se oddaja tudi posebej in stane na leto 1 K 20 h. (Na deset izvodov pod skupnim zavitkom se daje eden po vrhu.) — Naročnina in vsi spisi, namenjeni »Vrtcu« in »Angelčku«, naj se pošiljajo, kakor doslej, z naslovom: **Anton Kržič, c. kr. profesor v Ljubljani, ali pa Uredništvo „Vrtčevo“** (Sv. Petra cesta št. 78). V Ljubljani se lahko naroča tudi v „Katoliški Bukvarni“.

Priporočamo v nakup tudi poprejšnje letnike. Pri gospej Tomšičevi (Sv. Petra cesta št. 6) se dobivajo še letniki 1888—1893, vezani po 2 K 60 h; ako se jih pa kupi več skupno, se jim cena še zniža. Pri uredništvu pa se dobiva: 1. „Vrtec“ letnik 1895—1904. vezan po 3 K; letnik 1905 po 3 K 40 h in 1906 po 4 K. — 2. „Angelček“ I.—XII. tečaj vezan po 80 h, XIII. in XIV. pa po 1 K. Ako kdo kupi več izvodov hkrati, se cena še primerno zniža; kdor kupi vseh dvanajst »Vrtcev« in štirinajst »Angelčkov«, jih dobi vezane za 38 K. — 3. „Mladinski glasi“, uglasbil P. Angelik Hribar (ponatis iz »Angelčka«) I. zvezek (s slikami) dvoglasno po 24 h, II. čveleroglasno po 40 h. — 4. „Nedolžnim srcem“, pesmi s slikami (ponatis iz »Vrtca« in »Angelčka«) po 1 K 20 h kart. in 1 K 45 h lično v platnu. — 5. „Iz raznih stanov“, speval Taras Vaziljev. Z dodatkom »Urban iz Ribnice«. (Ponatis iz »Vrtca«.) Cena 25 h.

Letna naročnina naj se blagovoli naprej plačevati in kmalu poravnati, kjer je še kaj zaostalega.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h — Uredništvo in upravništvo sv. Petra cesta št. 78, v Ljubljani.